

بدیهی است با توجه به ابعاد و گستره خسارات انسانی ناشی از ویروس کرونا در سطح ملی و منطقه‌ای، این ویروس را می‌توان عامل تهدیدکننده سلامتی عموم قلمداد کرد. بر این اساس دولت جمهوری اسلامی ایران مکلف است ضمن اطلاع‌رسانی دقیق، تمام اقدامات لازم برای پیشگیری از شیوع و گسترش ویروس کرونا را اتخاذ کند. کنترل مبادی ورودی و حتی خروجی کشور، توزیع اقلام بهداشتی و دارویی لازم و بسیاری از اقدامات دیگر که می‌تواند نقشی پیشگیرانه در ابتلای شهروندان یا گسترش بیماری داشته باشد، از جمله تعهدات دولت به شمار می‌آید. دولت ایران با وجود اینکه طبق ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی حق عبور و مرور آزادانه افراد مقیم کشور در داخل و نیز ترک کشور را پذیرفته است، اما طبق «بند ۳» همان ماده می‌تواند با وضع قانون و برای حفظ سلامت عمومی، آزادی‌های مزبور را محدود نماید، به شرط آنکه چنان محدودیت‌هایی با سایر حقوق شناخته شده در میثاق معارض نباشد.

علاوه بر این طبق «بند ۴» این ماده هیچ‌کس را نمی‌توان خودسرانه (بدون مجوز) از حق ورود به کشور خود محروم کرد؛ بنابراین دولت ایران برای پیشگیری از شیوع و گسترش ویروس کرونا می‌تواند محدودیت‌های لازم در مورد ورود به کشور یا خروج از آن را وضع کند. این محدودیت‌ها حتی می‌تواند فراتر از مبادی ورودی و خروجی کشور، یک شهر یا منطقه جغرافیایی خاص را نیز تحت پوشش قرار دهد. از سوی دیگر با توجه به خطر رو به گسترش کرونا، دولت ایران می‌تواند با استناد به «ماده ۴» میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی با اعلام وضعیت فوق‌العاده عمومی، با تعلیق اجرای برخی حق‌های بشری از حیات ملت و کشور محافظت کند. در مورد درمان افراد آسیب‌دیده از ویروس کرونا - اعم از اتباع کشور و بیگانگان مقیم - دولت ایران باید تمام تلاش خود را به کار گیرد و از تمام امکانات خویش به صورت غیرتبعیضی‌آمیز استفاده کند. تضمین حیات و سلامت شهروندان که تعهد بنیادین دولت قلمداد می‌شود ایجاب می‌کند، با وجود اینکه کشور در وضعیت تحریم‌های یک‌جانبه قرار دارد بودجه و امکانات ویژه‌ای به این امر اختصاص دهد و این مهم را اولویت نخست خود قلمداد کند.

دولت باید فراتر از صرف تعطیل نمودن مراکز

آموزشی، به آموزش شهروندان توسط رسانه‌های جمعی و اطلاع‌رسانی صادقانه و دقیق مبادرت ورزد. سانسور آمار دقیق مبتلایان به ویروس کرونا و تعداد افراد فوت شده ناشی از آن، نمی‌تواند به حفظ امنیت عمومی کشور کمک چندانی کند و ممکن است امنیت انسانی را قربانی نماید. در این مقطع حساس که کرونا بحرانی جهانی را دامن زده و سازمان جهانی بهداشت، سازمان ملل متحد و سایر نهادهای جهانی و منطقه‌ای را درگیر ساخته، همکاری بین‌المللی با سایر دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی تعهد حداقلی هر دولت به شمار می‌آید.

علاوه بر این اصل احتیاط و مراقبت مقتضی (Diligence Due) ایجاب می‌نماید که هر دولت و به‌ویژه دولت‌های چین و جمهوری اسلامی ایران تمام تمهیدات لازم را برای جلوگیری از گسترش ویروس کرونا به سایر کشورها به‌ویژه کشورهای هم‌جوار مورد پیش‌بینی و اتخاذ قرار دهند و صرفاً در اندیشه نجات کشور خود نباشند؛ چراکه دفع خطر از خویش نباید به بهای به مخاطره افکندن دیگران تمام شود.

نتیجه‌گیری

دکتر زمانی که ریاست دادگاه مردمی میانمار را بر عهده داشته است در انتهای یادداشت خود و در بخش نتیجه‌گیری آورده است: حقوق بین‌الملل سلامت که با تکیه بر اسناد بین‌المللی مختلف و نهادهای گوناگون نظارتی در سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی و با محوریت سازمان جهانی بهداشت در حال توسعه است، با مفاهیم جدیدی مواجه شده که در ظرف زمان آن‌ها را به نظم خواهد کشید؛ مراقبت‌های اولیه بهداشتی، عدالت بهداشتی، ارتقای سلامت و امنیت بهداشتی (امنیت انسانی). در این میان حق بر سلامت به‌عنوان حقی بشری نقش مهمی در حرکت به سوی جامعه‌ای سالم و خلق سیستم‌های بهداشتی عادلانه ایفا می‌نماید. حق بر سلامت یکی از گسترده‌ترین و در عین حال پیچیده‌ترین حق‌های بشری در نظام بین‌المللی به شمار می‌آید.

حقوق بین‌الملل سلامت و به عبارت دیگر حقوق جهانی سلامت مبین وابستگی سرنوشت تمام افراد بشر، به یکدیگر است. اگر در حوزه حقوق مدنی و سیاسی، «حق حیات» محور سایر حق‌های بشری است، در حوزه حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، «حق بر سلامتی» هسته مرکزی و محور سایر حقوق

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. ویروس کرونا که سلامت جامعه بشری را در معرض خطر قرار داده و جامعه جهانی را به تکاپو واداشته است، بیش از هر چیز وحدت بهداشت و سلامت جامعه جهانی و آسیب‌پذیری آن را در مقابله با عوامل جدید به تصویر کشیده است.

در عصری که حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بهداشت و سلامت هر روز اهمیت بیشتری می‌یابد و امنیت انسانی و بهداشتی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی حکمرانی مطلوب بیش از پیش مورد تأکید قرار می‌گیرد، دولت‌ها متعهدند در پیشگیری از شیوع و گسترش ویروس کرونا - چه در داخل کشور خویش و چه در سایر مناطق عالم و برای درمان افرادی که به این ویروس آلوده شده‌اند یا احتمال آلودگی را دارند تمام تمهیدات لازم را ببندیشند و از حداکثر امکانات خویش بهره‌گیرند.

اگر تعهد بین‌المللی دولت‌ها در تأمین سلامت شهروندان خویش تعهد به حداکثر تلاش قلمداد شود، تعهد هر دولت به تضمین حیات ملت خود تعهد به نتیجه است، تعهدی که فارغ از نظام حقوق بین‌الملل که به دولت مجوز عدول از تعهدات بین‌المللی خویش را در وضعیت‌های فوق‌العاده عمومی داده است، ریشه در فلسفه وجودی دولت و قانون اساسی هر کشور دارد. در عصری که حق بر سلامتی به علت ماهیت و خصیصه بنیادین خود، حقوق انحصاری صاحبان امتیازات دارویی را تعدیل ساخته است، تحریم‌های اقتصادی نیز نمی‌تواند حقوق سلامت شهروندان یک کشور را نادیده بگیرد.

دستور موقت دیوان بین‌المللی دادگستری که در مهرماه ۱۳۹۷ در دعوی دولت جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحد آمریکا صادر شد و بر رفع تحریم اقلام دارویی و بهداشتی تصریح کرد، دقیقاً مؤید این پیام است که در مقابله با ویروس کرونا همه کشورها و سازمان‌های بین‌المللی باید با یکدیگر همکاری کنند و به هیچ ملاحظه‌ای جز تضمین سلامت تمام انسان‌ها که جملگی شهروندان جامعه بین‌المللی هستند نیندیشند. به بیان دبیر کل سازمان جهانی بهداشت در ۳۰ ژانویه ۲۰۲۰ درباره مقابله با ویروس کرونا، امروز زمان مواجهه با واقعیت‌هاست نه اسارت در ترس و وحشت، زمان علم و آگاهی است نه دامن زدن به شایعات و زمان همدلی و همبستگی است نه متهم‌سازی یکدیگر.